

De Lezing: Ervaringen van gewone mensen

Oral History-expert Lutz Niethammer in Amsterdam

[Achtergrond](#) - 22 februari 2012 - Auteur: Marja Verburg

Veel historici maken gebruik van interviews met ooggetuigen. Bijvoorbeeld als aanvulling op of als verlevendiging van hun onderzoek. Oral History is sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw uitgegroeid tot een serieuze vorm van geschiedschrijving. De Duitse historicus Lutz Niethammer is een van de Europese grondleggers van Oral History. Vrijdag spreekt hij in Amsterdam.

U geldt als een autoriteit op het gebied van Oral History. Hoe bent u hier zelf bij betrokken geraakt?

“Ik ben er in de jaren zeventig ingerold. Als uitbreiding van de sociale, cultuur- en politieke geschiedenis wilden we ervaringen van gewone mensen behandelen, arbeiders en vrouwen enzo, niet-politici. In Duitsland was er geen publieke opinie tijdens het Derde Rijk. Die kon je dus, behalve in politierapporten of berichten van geheime diensten, niet onderzoeken.

Wij wilden weten wat de herinneringen waren van mensen aan de periode tussen 1933 en 1945. Dat leidde tot een interviewproject met arbeiders uit het Ruhrgebied. We hebben meer dan 200 interviews gehouden om zo meer te weten te komen over die periode, over hoe die mensen werkten, over persoonlijke en politieke verhoudingen. Daaruit kwamen in de jaren tachtig verschillende boeken voort.”

U heeft ook een Oral History project gedaan met DDR-burgers.

“Ja, dat was een gelukkig toeval. We konden in 1987, dus nog voor de val van de Muur, zo’n 150 mensen in industriesteden in Oost-Duitsland interviewen. Zo konden we de ervaringen van arbeiders in Oost- en West-Duitsland vergelijken.

Dat was toen helemaal niet vanzelfsprekend. In de jaren tachtig vonden al wel conferenties tussen Oost- en West-Duitsland plaats en er waren Duits-Duitse cultuur- en wetenschapsverdragen. Maar het lukte ons niet om toestemming voor zo’n interviewproject te krijgen. Toen heb ik Johannes Rau, destijds minister-president van Noordrijn-Westfalen, gevraagd een aanvraag voor ons te doen. Hij

was toen ook namens de SPD kandidaat voor het kanselierschap. Hij schreef een brief aan DDR-leider Honecker met ons verzoek. Die dacht waarschijnlijk dat ik een belangrijk adviseur van Rau was - wat helemaal niet zo was. In ieder geval kregen we toen toestemming.”

Hoe is Oral History als nieuwe wetenschapsmethode ontstaan?

“Andere landen hadden al eerder ervaring met Oral History dan Duitsland: de Verenigde Staten, Engeland, maar ook een land als Zweden. Overal gingen onderzoekers in de jaren zeventig de samenleving in om mensen naar hun ervaringen te vragen. Eind jaren zeventig ontstond de International Oral History Association. In eerste instantie ging dat om Noord-Amerika, Engeland en een aantal andere Europese landen. Later kwamen daar ook Zuid-Amerikaanse landen, Australië, Azië en Afrika bij.

In de begintijd waren we behoorlijk links georiënteerd, later speelde de politiek steeds minder een rol. Maar die eerste conferenties waren gedenkwaardig. Dat waren festivalachtige bijeenkomsten, niks geen academici in grijze pakken.”

Is Oral History in Duitsland anders dan in andere landen?

“Ja. Een belangrijk verschil is dat Duitsland in het recente verleden een dictatuur is geweest. Dat maakt ons kritischer dan landen die die ervaring niet hebben. Wij zijn bijvoorbeeld sceptischer over hoe eerlijk mensen in interviews zijn. In de Verenigde Staten of Engeland gaan ze er eerder vanuit dat iemand de waarheid spreekt. Wij gaan daar niet van uit.

Die kritische houding heeft een wetenschappelijk voordeel. Dat zie je bijvoorbeeld terug in de manier waarop wij interviewen. We vragen mensen niet alleen naar het thema dat we onderzoeken, maar plaatsen hun verhaal in een breder kader. Je kunt als je een staking onderzoekt mensen vragen: ‘Vertel eens iets over de staking’. Maar wij laten iemand eerst zijn hele levensgeschiedenis vertellen. Dan plaats je wat hij over die staking vertelt in een context. Van daaruit komen we dan bij die staking uit.”

Maar hoe kun je vaststellen dat het klopt wat iemand vertelt?

“Ja, daar hebben we in de loop van de jaren natuurlijk veel ervaring mee opgedaan. Ook is er veel meer bekend geworden over de werking van het geheugen. Je moet niet naïef zijn als je mensen interviewt. Maar je moet ook niet doen, zoals de afgelopen tien jaar in de wetenschap wel werd gedaan, alsof alles is verzonnen. Maar het voert misschien te ver voor dit interview om dat uit te leggen. Daar ga ik vrijdag tijdens mijn lezing op in.”

Toch nog heel even over die interviews. Want wat iemand vertelt hangt toch ook af van de interviewer die hij tegenover zich heeft? Hoe filter je de rol van de interviewer dan uit de informatie die je krijgt?

“Ja, de interviewer heeft veel invloed. Een interview is een dialoog tussen twee personen en ook hun achtergrond speelt in het gesprek een rol. In Duitsland zijn wij er sterk op gericht om die dialoog er niet uit te filteren. We publiceren ook de vragen die we stellen. In de Verenigde Staten en ook in andere landen schrijven historici vaker een verhaal waar ze citaten uit de gesprekken in verwerken. Dan zie je niets terug van de dialoog. Daar heb ik mijn bedenkingen bij. De specifieke interactie tussen interviewer en geïnterviewde gaat dan verloren.”

Lutz Niethammer is één van de Europese grondleggers van Oral History. Hij was van 1980 tot en met 1994 namens Duitsland lid en begin jaren negentig voorzitter van de internationale Oral History Association. Sinds 2005 is hij emeritus professor. Voordien was hij hoogleraar nieuwe en nieuwste geschiedenis aan de Friedrich-Schiller-Universität Jena. Op [24 februari spreekt hij op het Graduiertenkolleg](#) van het Duitsland Instituut Amsterdam.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/138/de-lezing-ervaringen-van-gewone-mensen>